

... Itd. Poznata je i sveza *prijeka kupnja*, najčešće kao dio sveze *pravo prijeko kupnje* 'pravo da tko može što kupiti prije koga drugoga'. S riječju *pravo* poznata je i sveza *preči pravom* (prav. termin) 'onaj koji ima veće pravo', 'onaj koji ima pravnu prednost'.

Raznovrsnost značenja pridjeva *prijek(i)* u svezama s imenicama pokazuje da pojedine riječi mogu imati vrlo širok dijapazon pomakâ u značenju i da se

neka od tih značenja mogu pravo razumjeti tek u rječničkim svezama i tek onda ako se uoči hijerarhijski slijed po kojem je do tih pomaka dolazilo. Takvom jednom, ovdje provedenom analizom mogli smo odgovoriti i na postavljeno pitanje u naslovu ovoga članka: *Odakle sveza prijeki posao.*

Božidar Finka

OSVRTI

O LEKTORSKOM PARADOKSU KOJI POSTAJE PRAVILO

O lektorima imam dobro mišljenje. Njihov je rad veoma koristan, a u današnjim prilikama i prijeko potreban. Bez njih jezična kultura ne bi bila na visini na kojoj je danas. Ipak, kako god o lektorima lijepo mislili, nikako ne smijemo misliti da svatko mora imati svoga službenoga lektora. Čim bismo to prihvatili kao pravilo, odmah bismo priznali da je jezična kultura uskosektorski posao, da su lektori jezični vrhovnici za svakoga, da nitko obrazovan ne poznaje dovoljno jezik da bi mogao samostalno pisati i objavljivati svoja djela bez njih. Kad bismo tako mislili, obeshrabrili bismo sve one koji istinski teže i moraju težiti za jezičnom kulturom, a to bi bila smrt svakoj jezičnoj kulturi.

Nekada lektorske službe nije bilo, taj je posao obavljao urednik – ako ga je trebalo obaviti. Danas su prilike drugačije i lektori su i kao institucija potrebni, ali ipak lektora ne treba svaka knjiga, urednik prosuđuje koja ga treba

i on taj dio uredničke dužnosti ne može automatski prebaciti na lektorska leđa.

Potpisan lektor na knjizi znači da je on popravio što pravopisno i jezično nije bilo dobro i da on jamči za jezičnu pravilnost knjige. Taj potpis bi za neke kategorije kulturnih djelatnika bio paradoks ako već samo njihovo zvanje znači to jamstvo. Mislim da toj skupini pripadaju bez sumnje prevoditelji, književnici i filolozi materinskoga jezika.

Prevoditelji moraju poznavati jezik na koji prevode, inače nisu prevoditelji i ne mogu dobivati prijevode.

Književnici su umjetnici riječi i kamo će književnost dospjeti ako i književnici budu imali službene lektore.

Filolozi materinskoga jezika moraju poznavati jezik svoje struke jer za to jamči već njihova svjedodžba.

Pismena potvrda da nije tako, nijekanje je njihove biti.

Znam da je teorija jedno, a životna praksa drugo i zato želim reći nekoliko riječi o konkretnim primjerima.

Prije dvadesetak godina vidio sam na jednoj knjizi: *Preveo Tin Ujević, lektoro-*

rirao Ivo Krolo. Ivo Krolo bio je urednik kulturni radnik i dobar znalac jezika, ali da je bio bolji od Tina Ujevića, u to je bilo teško povjerovati. Pitao sam ga za objašnjenje. Rekao mi je:

– Tin je bio u novčanoj oskudici, htjeli su mu pomoći i dali mu taj prijevod, ali on je to učinio tako nemarno da je prijevod trebalo dobro dotjerati.

Razumio sam to, ali sam mislio onda kao i sada što mislim: na prijevod Tina Ujevića nije trebalo šutke napisati ime lektora. Jer kako ćemo bez posebne napomene razumjeti zašto je i Tinu Ujeviću potreban lektor?

To je bilo davno, zaboravio sam i naslov knjige na kojoj sam to vidio, ali to na žalost nije ostao osamljen slučaj. Neobično sam se iznenadio kad sam na knjizi Ivana Aralice *Psi u trgovištu*, Znanje, Zagreb, 1979, vidio da piše: *Lektor: Nives Opačić* (str. 320).

Ne mislim time reći da književnici ne trebaju lingvističke pomoći. Da ovdje ne navodim poznatu latinsku izreku, podsjetit ću na sličnu Ivana Mažuranića: *Al' i dobra u junaka drijemne katkad ruka hrabra...* Posebno to vrijedi u prilikama kad nema ni svih potrebnih ni dovoljno valjanih jezičnih priručnika kao što ih u nas nema. Uz to mogu postojati i posebni slučajevi. I sam sam potanko proučio i iscrpno prikazao zašto je i kako prof. Stjepan Ivšić lektorirao knjigu Frana Mažuranića *Od zore do mraka*. (Hrvatski znanstveni zbornik, 2.) Lektor živom književniku može biti samo jezični savjetnik i to tako da posljednja riječ ostaje književniku, da za svoj tekst on odgovara i zato na književnom djelu lektoru ne može biti mjesto ni na prvoj ni na posljednjoj strani. Taj je dakle posao takve naravi da i kad je potreban ostaje interna stvar autora, urednika i izdavača. Mislim da

prof. Ivšiću nije ni na kraj pameti palo da na Mažuranićevoj knjizi napiše da ju je on lektorirao. Da nije bilo spora, taj bi njegov rad ostao nepoznat. Ako pak tko smatra da ipak na književnikovoj knjizi treba napisati i lektorovo ime, tada treba u predgovoru ili pogovoru napisati zašto.

Araličin slučaj vjerojatno nije jedini, ali na kulturnim stranputicama ima i drastičnijih primjera. Iste godine izašla je u izdanju Školske knjige *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika* napisana u Zavodu za jezik pod vodstvom dr. Slavka Pavešića u suradnji s još četiri magistra i dva diplomirana profesora, svi već tada više ili manje poznati kao javni lingvistički radnici, sigurno svi i sami često lektori drugih knjiga i članaka, ali ipak na kraju njihove knjige piše: *Lektor Ema Prijatelj*. Nevjerojatno je da i piscima gramatika materinskoga jezika treba lektor, ali da paradoks bude veći, poznate gramatičare lektorirala je osoba koja je u lingvističkoj struci potpuno nepoznata.

Bilo bi lijepo kad bi to bila slučajna priča kojoj je 1979. kraj. Ali nije. Ta se praksa nastavlja. 1984. g. izašla je knjiga dr. Josipa Silića *Od rečenice do teksta*, u izdanju SN Liber, i na str. 175. crno na bijelom piše: *Lektor Branko Erdeljac*. Prof. Silić javnosti je dobro poznat, a Branko Erdeljac nepoznat pa ni tu ne bi trebalo posebnoga komentara, ali kako se takvi paradoksi s lingvistima ni po kakvom računu vjerojatnosti nisu mogli dogoditi, a ipak su se dogodili, potrebno je jednom pokazati svu apsurdnost takvih postupaka.

Branko Erdeljac diplomirani je liječnik i mislim da je dobar lektor i kad ne lektorira samo medicinske knjige jer ga poznajem i kao studenta na odsjeku filozofskoga fakulteta na kojemu je Josip Silić profesor pa je profesor i Branku Erdeljcu. Može

li se u medicini dogoditi da liječnik postavlja dijagnozu, a službeno je potvrđuje ili odobrava medicinska sestra ili student medicine ili da general izradi strateški plan, a potvrđuje ga i odobrava vojnik pa makar već završio vojnu obuku? Ne želim reći da kolega Silić ne može jezično pogriješiti i da ni jezikoslovcima jezični

savjeti ne dolaze dobro jer se ne može tako govoriti ni pisati da se ne bi moglo još bolje, ali da prof. dr. Josip Silić tako griješi da treba i službenoga lektora, to ipak nikako ne mogu vjerovati.

Stjepan Babić

V I J E S T I

XI. KONGRES SAVEZA SLAVISTIČKIH DRUŠTAVA

Sarajevo, listopad 1985.

Savez slavističkih društava održava svoj XI. kongres u drugoj polovici listopada 1985. u Sarajevu.

Na svojem redovitom sastanku Saveza 16. XI. 1984, kojemu je prisustvovao i delegat Hrvatskog filološkog društva, donesen je i usvojen popis tema Kongresa, o kojima će se raspravljati u ovim sekcijama:

A. SEKCIJA ZA KNJIŽEVNOST

1. Odnos između jugoslavenskih književnosti i načini proučavanja

1.1. Ilirski preporod i njegovo značenje u hrvatskoj književnosti i ostalim jugoslavenskim književnostima (u povodu 150. obljetnice),

1.2. Odnos usmene i pisane književnosti.

2. Književnost naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine u širem jugoslavenskom kontekstu,

3. Pristup književnim stilovima, žanrovima i djelima u XX. stoljeću,

4. Poslijeratni roman u jugoslavenskim književnostima.

B. SEKCIJA ZA JEZIK

1. Standardni jezik i norma u svjetlu sociolingvističkih proučavanja,

2. Jezična struktura sa sinkronijskoga i dijakronijskoga gledišta,

3. Dodiri među jezicima u južnoslavenskoj jezičnoj zajednici i problemi bilingvizma,

4. Lingvističkostilistička istraživanja slavenskih jezika,

5. Primijenjena lingvistika (prevođenje i lektoriranje).

C. SEKCIJA ZA NASTAVU

1. Aktualni problemi nastave jezika i književnosti

1.1. Materinski jezik,

1.2. Problemi nastave hrvatskoga ili srpskoga jezika, te slovenskog i makedonskog jezika kao nematerinskih jezika,

1.3. Dopunska nastava materinskog jezika za djecu naših građana zaposlenih u inozemstvu.